

9 MONIKULTTUURISET PERHEET

Minna Säävälä

Puhe monikulttuuristuvista perheistä kytetään kasvavaan maahanmuuttoon. Muuttoliike, niin maahanmuutto kuin maastamuutto ja maassamuutto, on heijastunut monin tavoin perhesiteisiin Suomessa erityisesti 1960-luvulta lähtien. Parisuhteiden, avioliiton, vanhemmuuden ja sukulaisuuden mallit ja käytännöt ovat olleet Suomessa moninaisia jo ennen kuin Suomi siirtyi nykyiseen muuttovoittoiseen vaiheeseen. Kulttuurista monimuotoisuutta perhe-elämään ovat tuottaneet alueelliset erot, sosiaaliluokat ja vanhat etniset ja uskonnolliset vähemmistöt, kuten saamelaiset, tataarit, romanit ja juutalaiset.

Erilaisuuksien kirjo ja monimuotoistumisen nopeus ovat kuitenkin olleet viime vuosikymmeninä Suomessa ennen kokemattomia. Muutoksen kokemusta tuottaa muuttoliikkeen todellisuuden lisäksi median muutos: monikulttuuristumiseen liittyviä ilmiöitä kommentoidaan ja luodaan kiihkeästi sosiaalisessa mediassa perinteisen joukkotiedotuksen ohella. Tietoisuus ihmisyhteisöjen monimuotoisuudesta on ylipäätään osa globaalia nyky maailmaa. Tässä artikkelissa käsittelen lähinnä maahanmuuton mukanaan tuomaa perheiden kulttuurista monimuotoistumista.

Maahan muuttaneiden perheistä ja muistakin

Kun puhutaan monikulttuurisista perheistä, mieleen tulevat useimmille kaukaisista maista tulleiden ja ehkä eri uskontoa harjoittavien maahanmuuttajien perheet. Perheiden, parisuhteiden ja vanhemmuuden monikulttuuristuminen muuttaa elämää Suomessa myös muuten kuin maahan muuttaneiden perheiden elämän osalta. Kaksikulttuuriset parisuhteet, avioliitot ja avioliitot, määriteltynä tässä Suomessa syntyneen suomen- tai ruotsinkielisen sekä ulkomailla syntyneen vieraskielisen väliseksi liitoiksi, lisääntyvät tasaisesti.¹ Syntyy

1 Lainiala & Säävälä 2012.

lapsia, joiden toinen vanhempi on ulkomaalainen, vaikei aina välttämättä edes asu Suomessa. Lapsia adoptoidaan ulkomailta. Suomalaisperheet muuttavat ulkomaille ja palaavat takaisin vuosienkin oleskelun jälkeen. Suomessa syntyneet maahanmuuttajavanhempien lapset aikuistuvat ja luovat suhteita sekä perustavat perheitä joko oman etnisen yhteisön täällä kasvaneen jäsenen, maahanmuuttajan tai suomalaistaustaisen kanssa.

Kaikki nämä ilmiöt, maahan muuttaneiden mukanaan tuomien perheiden lisäksi, luovat perhesiteisiin entistä enemmän monimuotoisuutta. Perhesuhteita pidetään yllä yli rajojen, eikä tämä liity pelkästään maahanmuuttajien perheisiin, vaan myös suomalaisilla on yhä enemmän sukulaisia maan rajojen ulkopuolella.

Suomen asukkaista 6 prosenttia eli 340 000 on syntyperältään ulkomaalaistaustaisia. Kaikista maan perheistä vieraskielisiä perheitä on 4 prosenttia ja kahden kulttuurin perheitä toiset 4 prosenttia (toinen puoliso/vanhempi suomen- tai ruotsinkielinen, toinen vieraskielinen). Uudellamaalla ulkomaalaistaustaisten perheiden osuus on huomattavasti suurempi kuin muualla: lapsiperheistä joka viidennessä vähintään toinen vanhemmista on ulkomaalaistaustainen.² Suomessa maahanmuuttajien yleisin taustamaa on Venäjä tai entinen Neuvostoliitto. Noin 60 prosenttia ulkomailla syntyneistä on syntynyt maantieteellisen Euroopan maissa. Yleisimmät vieraat kielet ovat venäjä, viro ja arabia.³ Vanhoista kulttuurisista vähemmistöistä suurimpia ovat romanit (arviolta noin 10 000) ja saamelaiset (vähintään 9 000).⁴

Perhekysymykset ovat keskeisiä maahanmuuton vaikutusten ja kehityskulkujen ymmärtämisessä. Maahanmuuttajien enemmistö on joko vastikään perheellistyneitä, lastensynnytyksikäisiä tai tulleet maahan perhesyistä. Ulkomaalaistaustaisista naisista noin 60 prosenttia on synnytyksikäisiä, kun luku on valtaväestöllä runsaat 40 prosenttia.⁵ Perheeseen liittyvät perusteet ovat yleisin maahanmuuttajien ilmoittama muuton syy.⁶

---

2 Lappalainen & Mäkelä & Tuominen 2013.

3 Suomen virallinen tilasto (SVT): Perheet 2015.

4 Vähemmistöoikeuksien ryhmän Suomen jaosto 2012.

5 Helminen 2013.

6 Nieminen & Sutela & Hannula 2015.

Taulukko 1.

Maahanmuuttajaväestön perheitä kuvaavia lukuja.

Ulkomaalaistaustaisia väestöstä	340 000 eli 6 %
Vieraskielisten perheiden osuus kaikista perheistä (2015) ⁷	8 %
Yhden vanhemman perheiden osuus ulkomaalaistaustaisista lapsiperheistä (2012) ⁸	27 % (vrt. suomalaistaustaisista 17 %)
Ulkomaalaistaustaiselle äidille syntyneiden lasten osuus kaikista Suomessa syntyneistä 2007–2011 ⁹	7 %

Mitä monikulttuurisuus on?

Monikulttuurisuus on käsitteenä ikävän epämääräinen. Käsite viittaa yksinkertaisimmillaan kuvailevasti väestön kielelliseen ja kulttuuriseen moniaineisuusuteen. Monikulttuuristuminen on tässä mielessä puhtaasti kuvaus maailman muuttumisesta erityisesti muuttoliikkeen seurauksena. Toisaalta monikulttuurisuudella (multikulturalismilla) voidaan viitata arvoasetelmaan, jossa tuota moninaisuutta pidetään myönteisenä kehityksenä, tai siihen, miten moninaisuutta pyritään hallinnoimaan. Monikulttuurisuusideologiassa ajatellaan yhteisöillä olevan oikeuksia. Yhteiskunnan voimavaroja halutaan käyttää erilaisten vähemmistöryhmien yhteisöelämän ja identiteettien tukemiseen.¹⁰

Perheiden monikulttuurisuus tarkoittaa siis toisaalta kuvailevasti sitä, että perheet ovat kulttuurisesti monenlaisia. Toiseksi voidaan viitata siihen, että perhe-elämään liittyvien erilaisten arvojen ja käytäntöjen olemassaolo on myönteinen asia ja että erilaisia perhekulttuureja toteuttavia yhteisöjä pitäisi tukea erilaisuuden säilyttämiseksi. Monikulttuurisuus tässä poliittisessakin mielessä kuitenkin yleensä lähtee yhteiskunnan yhteisten pelisääntöjen kuten lakien yhteisyydestä. Sallittua tai jopa toivottavaa olisi kulttuurinen monimuotoisuus, joka ei riko perusnormeja vastaan. Tässä kirjoituksessa käsittelem perheiden monikulttuurisuutta etupäässä kuvailevassa mielessä, ottamatta

7 Perheet, joissa vähintään toinen puoliso on vieraskielinen; Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne 2016.

8 Helminen & Pietiläinen 2014.

9 Helminen 2013.

10 Saukkonen 2013.

vahvaa kantaa yhteisöjen oikeuksiin tai poliittisiin linjauksiin. Lähtökohtana ovat ihmisoikeudet ja yhdenvertaisuus. Perheiden kulttuurinen moninaistuminen on ohittamaton tosiasia.

Kulttuuriset perhemallit muuttuvat

Vanhempien ja lasten, sisarusten ja puolisoitten sekä muiden sukulaisten väliset suhteet ovat kaikkialla vahvojen kulttuuristen arvojen ja käytäntöjen raamittamia. Ihmiset käsittelevät läheisten huolenpitoa, kiintymistä, velvollisuuksia ja oikeuksia latautuneiden symbolien ja historiallisesti syntyneiden odotusten avulla. Ihmisellä on kaikkialla tarve järjestää polveutuminen mielekkääksi järjestelmäksi ja säännellä suvunjatkamista yhteisön hyväksymällä tavalla. Jokainen etsii yhteenkuuluvuutta jaettujen ajattelu- ja toimintatapojen kautta.

”Perhe” polveutumisen tai avioliiton kautta siteen muodostavien yhdessä asuvien ihmisten kokonaisuutena on jollakin tavoin tunnistettavissa kuta kuinkin kaikista ihmisyhteisöistä. Mutta se mitä perheellä meikäläisessä keskustelussa tarkoitetaan, on kulttuurisesti määrittynyt ja historiallisesti muotoutunut ilmiö.¹¹ Suomalaisessa nyky-ymmärryksessä perheellä viitataan yleensä ydinperheeseen. Suomen kielessä ero perheen ja suvun välillä on suhteellisen selvä, toisin kuin vaikkapa englannin kielessä, jossa ”family” voi viitata myös sukuun. Perheen luonne ja merkitys vaihtelevat eri puolilla maailmaa.

Määritelmälliset kysymykset ovat tärkeitä, kun halutaan ymmärtää perhelämän monikulttuuristumista. Kaikki eivät puhu samasta asiasta samoilla termeillä. Yksinkertaisimmillaan ero pohjoiseurooppalaisen tai suomalaisen perhekäsityksen ja monen muun alueen vallitsevan perhekäsityksen välillä liittyy niin sanottuun suppeaan tai laajaan perhekäsitykseen: nykysuomalainen ajattelutapa korostaa ydinperhettä elämän arjen käytännöissä, kun monessa muussa yhteiskunnassa painopiste on laajemmassa sukuyhteydessä. Yhdessä saattavat yleisesti asua kolme sukupolvea tai avioituneet sisarukset ydinperheyksikköjensä tai muiden sukulaisten kanssa. Ylipäätään vuorovaikutus eri sukupolvien ja aikuisten sisarusten välillä voi olla kiinteämpää kuin meillä. Toisaalla taas lapsen ja äidin sekä äidinäidin side voi olla paljon tärkeämpi arjessa kuin ydinperhekokonaisuus.

---

11 Fingerroos & Tapaninen & Tiilikainen 2016.

Sukukeskeisissä yhteiskunnissa taloudellinen tuki, poliittinen vaikutusvalta, sosiaalituki ja arjen apu perustuvat sukuverkostoihin. Jos perusturvaa ei yhteiskunnan taholta ole odotettavissa sairauden, vanhuuden, opintojen, työttömyyden tai lastensaannin tilanteissa, on kaikkien varauduttava turvautumaan sukulaisiin. Sukulaisilta odotetaan tukea mutta myös kuuliaisuutta ja lojaalisuutta. Jotta voisi nauttia vapauksista ja tuesta suvun jäsenenä, on osoitettava ensin olevansa valmis uhraamaan omat etunsa muiden puolesta. Sukuun perustuvassa yhteiskunnassa tärkeintä lastenkasvatuksessa on opettaa luottamaan sukuunsa ja siksi myös alistumaan sen arvostettavimpien jäsenten tahdolle. Ilman sukuaan ihminen on yksin ja vaila turvaa.

Huolenpito lapsista ja sukupuolten sekä sukupolvien väliset suhteet ovat lähes kaikkialla eettisen normiston ytimessä. Näiden suhteiden tärkeys näkyy siinä, miten normista poikkeavia kohdellaan: he kohtaavat erilaisia yhteisöllisiä rangaistuksia, vähintään sosiaalista painetta. On kuitenkin tärkeää muistaa, että kaikkialla missä sukulaisuus on tärkeä turvan lähde, sukulaisuus ei ole samanlaista.

Kulttuuriset taustat – ne yhteiskunnalliset olosuhteet, joissa joku on kasvanut, ja asiat, jotka hän on sisäistänyt itsestäänselvyyksinä elämässä – eivät koskaan määrää ihmisten elämää yksioikoisesti. Kulttuuriset mallit ja ajattelu- sekä toimintatavat ovat jatkuvassa muutoksen tilassa. Muutos on kuitenkin sillä tavalla hidasta, että vain harvoin kykenemme itse havainnoimaan sen tapahtumista. Huomaamme muutoksen vasta jälkeensä, mennyttä tarkastellessamme.

Esimerkiksi käy vaikkapa lasten syntyminen avioliitossa Suomessa. Nykyisin jo enemmistö ensimmäisistä lapsista syntyy avioliitossa eläville vanhemmille. Emme kuitenkaan pysty sanomaan, milloin täsmällisesti ottaen muutos avioliitoista avioliittoon lastenhankinnan yleisenä kontekstina tapahtui. Samaan tapaan myös muualla elämäntavat muuttuvat. Muutos niin sanotuissa perinteisissä, sukukeskeisissä yhteisöissä on usein alkuun hitaampaa kuin jälkimodernissa, yksilökeskeisessä yhteiskunnassa. Omasta synnyinmaastaan muualle muuttaneiden elämä ei välttämättä noudattele samaa mallia kuin lähtömaassa. Toisinaan muuttajat taas ”säilövät” kulttuurisia tapojaan silloinkin, kun tavat ja käytännöt lähtömaassa muuttuvat.

Erityisesti maahan muuttaneiden kohdalla on merkittävää, että he ovat kasvaneet itse hyvin erilaisessa ympäristössä kuin missä heidän omat lapsensa kasvavat hyvinvointi-Suomessa. Psykologisesta ja sosiologisesta tutkimuksesta tiedetään, että lapsuuden olosuhteet ja vanhemmuuden toteuttamisen tavat

vaikuttavat vahvasti siihen, miten itse toimimme vanhempina. Kulttuuriset perhe-elämän mallit muuttuvat hitaammin kuin monet muut toimintatavat.

Muuton jälkeen on omanarvon tunteen ja psyykkisen hyvinvoinnin kannalta tärkeää kokea oma taustansa ja erityisyytensä myönteisinä.¹² Tähän voi liittyä tarve pitää yllä myös sellaisia käytäntöjä, joita ympäröivä uusi asuinympäristö ei hyväksy tai pidä suotavana. Toisinaan seurauksena on risti-riitatilanteita. Esimerkiksi monen lähtömaassa lasten kurittaminen ja pahoinpitely tai vaimon pakottaminen seksiin avioliitossa on sallittua. Jos perheessä tapahtuu tällaista, kyse on Suomessa rikoksesta. Kuritusväkivalta tai siihen liittyvät kiistat ovat yleinen pelon aihe – maahanmuuttajien keskuudessa saatetaan esimerkiksi levittää huhuja tapauksista, joissa lapsen tukistaminen on johtanut lapsen kiireelliseen huostaanottoon. Näissä tilanteissa koettu kulttuurinen ero suomalaisen elämäntavan ja lainsäädännön sekä omaksi koetun välillä voi johtaa vakaviin ongelmiin lapsen hyvinvoinnin kannalta. On kuitenkin syytä huomioida, etteivät kaikki kuritusväkivallan hyväksyvistä maista tulevat ihmiset itse hyväksy kuritusväkivaltaa, saati harjoita sitä.

Media ja muuttajien perheet

Puheeseen maahanmuuttajien perheistä tai perhe-elämän monikulttuuris-tumisesta sisältyy kaavamaisten käsitysten vahvistamisen riski. Käsityksiin vähemmistöjen perheistä liittyy vahvoja moraalisia painotuksia sekä heidän omassa tavassaan määritellä itseään että suomalaisessa vallitsevassa media-keskustelussa. Median keskustelut taas heijastuvat siihen, miten yksittäiset ihmiset suhtautuvat muualta muuttaneiden tai vähemmistöjen perheisiin ja mitä mielikuvia heistä kannatellaan politiikan ja arjen keskusteluissa ja kohtaamisissa.¹³ Hyvin usein kuva maahanmuuttajaperheestä painottuu moraaliseen tuomioon tai toiseen ääripäähän, eksotisoivaan ja epärealistiseen ihannointiin. Maahanmuuttajien perheessä nähdään ongelmia kuten kuniaväkivaltaa, naisten sukuelinten silpomista, pakkoavioliittoja, seksuaalikasvatuksen kieltämistä tai naisten ja nuorten alistamista suvun vaateille.¹⁴ Toisaalta ihannoidaan kollektiivista vastuuta ja huolenpitoa sekä vanhusten arvostamista, joiden katoamista suomalaisesta elämäntavasta surraan.

---

12 Berry 1997.

13 Pellander 2016.

14 Pellander 2016.

Jotta kyettäisiin näkemään vähemmistöihin kuuluvien perhe-elämä enemmän sellaisena kuin he itse sitä elävät, olisi päästävä näiden äärimmäisten käsitysten ja mielikuvien tuolle puolen. Niissäkin ryhmissä, joissa jokin eettisesti arveluttava ilmiö on todellisuutta osassa perheitä, kyseiset tavat eivät ole kaikkien hyväksymiä tai harjoittamia. Todellisuus on aina paljon moninaisempi kuin mielikuvat, mediakuvat tai edes ihmisten itse antama kuva omista kulttuurisista käytännöistään.

Maahan muuttaneiden perheet

Maahan muuttaneiden perheistä on vaikeaa puhua yhtenä ryhmänä, koska he eivät yksinkertaisesti muodosta yhtenäistä ryhmää. Mielikuva ”maahanmuuttajan perheestä” runsaslapsisena somali- tai arabiperheenä vääristää käsitystä perheiden monikulttuuristumisesta. Tilastollisen tiedon valossa ulkomaalaistaustaisten Suomen asukkaiden enemmistö on peräisin Euroopan maista. Maahanmuuttajien yleisin taustauskonto on kristinusko, ei islam, toisin kuin mediamielikuvat antavat ymmärtää. Pakolaistaustaisia ihmisiä tai heidän perheenjäseniään maahanmuuttajista on vain noin yksi viidestä, eli 80 prosenttia maahanmuuttajista on tullut Suomeen muista syistä kuin kansainvälisen suojelun tarpeen vuoksi.¹⁵ Näihin tilastollisiin tosiasioihin on hyvä kiinnittää huomiota, jotta ei tehdä mediakuvaan perustuvia vääriä päätelmiä maahanmuuttajien perheistä.

Joissakin maahanmuuttajaryhmissä, esimerkiksi somalialaistaustaisilla, lapsiluku on selvästi korkeampi kuin muilla maahanmuuttajilla. Suomessa asuvien somalialaisnaisten kokonaishedelmällisyysluku on 4,0 lasta.¹⁶ Lapsena maahan tulleilla ja täällä monilapsiseen perheeseen syntyneillä lapsiluku tipahtaa aikuisena kuitenkin lähemmäs suomalaista keskivertoa. Joistakin maista, esimerkiksi Bangladeshista ja Turkista, maahan on tullut selvästi enemmän miehiä kuin naisia, Thaimaasta ja Filippiineiltä taas selvästi enemmän naisia kuin miehiä. Syyt näihin eroihin liittyvät esimerkiksi avioitumiseen suomalaistaustaisen kanssa muuton syynä tai ammattialoihin, joille kyseisen maan ihmiset yleisimmin ovat tulleet työskentelemään Suomessa.

15 Turvapaikanhakijoita ei lueta Suomen asukkaiksi. Jos turvapaikanhakija saa myönteisen oleskelulupapäätöksen, hänestä tulee kuntalainen ja siten maan asukas. Vuonna 2015 myönnettiin 8 000 myönteistä oleskelulupaa kansainvälisen suojelun perusteella, kun samaan aikaan maahan muutti noin 20 000 muuta EU:n ulkopuolelta tulevaa henkilöä sekä arviolta 10 000 EU-kansalaista.

16 Helminen 2013.

Yhden huoltajan perheet ovat maahanmuuttajilla yleisempiä kuin kanta-väestöllä keskimäärin (ks. Taulukko 1). Yhden huoltajan perheiden yleisyys vaihtelee suuresti eri kansallisuus- ja kieliryhmien välillä. Mahdollisia syitä yhden huoltajan perheiden yleisyyteen on monia, mutta tarkkaa tutkittua kuvaa taustatekijöistä ei ole. Maahan on voinut muuttaa jo lähtökohtaisesti enemmän leskiä ja yksinhuoltajia joistakin maista, tai vailla puolisoa tulleet eivät ole välttämättä onnistuneet saamaan toiselle puolisolalle lupaa tulla maahan. Avioerot voivat olla joissakin ryhmissä tavanomaista yleisempiä johtuen yhden huoltajan perheiden osuuden lisääntymiseen. Osaselityksenä voi olla kirjoilla oleminen eri osoitteissa joidenkin yhden vanhemman perheen sosiaaliturvavuoksi. Samaa voi esiintyä myös sosiaaliturvasta riippuvaisen valtaväestön parissa. Näiden tekijöiden vaikutuksesta yksinhuoltajien osuuteen ei kuitenkaan ole täsmällistä tietoa.¹⁷

Maahanmuutto luo väistämättä vanhempien ja lasten sekä puolisoitten keskinäisiin suhteisiin uudenlaisia paineita, mutta myös mahdollisuuksia. Muutto on väistämättä jonkinmoinen kriisi, koska sen myötä perheessä totut toimintatavat eivät enää uudessa ympäristössä itsestään selvästi toimi. Kriisi ei tarkoita, että muutto toiseen maahan johtaisi väistämättä vahingollisiin seurauksiin. Seuraukset voivat olla myös hyvinvointia lisääviä. Uusi tilanne joka tapauksessa haastaa niin parisuhteen kuin vanhemmuuden ja sukulaisuuden itsestäänselvyydet, olipa muuttaja professori Yhdysvalloista, lukutaidoton pakolainen Sudanista tai Kiinaan työkomennukselle lähtevä suomalaisinsinööri. Muuttoon liittyy aina sosiaalipsykologien kuvaamaa akkulturaatiostressiä. Prosessia on nimitetty myös kulttuurishokiksi, joskin tämä kielikuva antaa prosessista liian kielteisen kuvan. Uuteen kulttuuriympäristöön kotoutuminen on harvoin shokin sisältävä prosessi, joskin joillakin tällainen äärimmäinen reaktio voi jossakin vaiheessa seurata.

Toinen sukupolvi

Tulevaisuudessa monikulttuuristumisen merkittävimmäksi ilmiöksi perhe-suhteiden kannalta kehittyi niin sanottu toisen sukupolven tilanne. Koska maahanmuutto Suomeen kasvoi voimakkaasti 1990- ja 2000-luvuilla, aluksi suurin osa kielellisistä ja etnisistä vähemmistöistä, myös lapsista, oli maahanmuuton itse kokeneita. Kun nämä muuttajat ovat saaneet lapsia tai heidän

---

17 Helminen & Pietiläinen 2014.

hyvin nuorina maahan muuttaneet lapsensa ovat kasvaneet, on syntynyt sellainen sukupolvi, jolle suomalaisuus on luonnollinen osa identiteettiä. Tämä toinen sukupolvi ei suhtaudu vanhempiansa kotimaahan ja kulttuuritaustaan samalla tavalla kuin heidän muuton kokeneet vanhempansa. Toisaalta he kokevat ehkä vanhempiaan kipeämmin vaikeuden tulla hyväksytyiksi suomalaisina, mihin voi vaikuttaa rasistinen tai muu syrjivä tai alentuva kohtelu.

Toisen sukupolven tavat luoda parisuhteita vaihtelevat suuresti eri etnisissä, kansallisissa ja uskonnollisissa ryhmissä. Joissakin ryhmissä suhtaudutaan sallivasti liittoihin myös oman ryhmän ulkopuolisten kanssa. Erityisen tiukoja ovat uskonnollisesti suuntautuneet muslimit, jotka eivät voi hyväksyä puolisoiksi muita kuin toisen muslimin. Puolison pitää kääntyä muslimiksi, jotta avioliitto olisi mahdollinen. Kaikki muslimit eivät kuitenkaan pidä uskontoa niin keskeisenä elämässään, etteivät hyväksyisi puolisoiksi muusta uskontokunnasta tulevaa ihmistä.

Toisille vähemmistöille taas etninen ryhmä on tärkein määrittävä tekijä puolisoa valitessa. Esimerkiksi kosovonalbaaneille, jotka ovat useimmiten muslimeja, puolison uskonnolla ei ole välttämättä yhtä suurta merkitystä kuin sillä, että tämä on myös kosovonalbaani.¹⁸ Joissakin ryhmissä miehillä on enemmän vapauksia puolison valinnan suhteen kuin naisilla, joille ainoa vaihtoehto voi olla mies omasta etnisestä ryhmästä. Lisäksi joissakin maahanmuuttajaryhmissä järjestetyt avioliitot ovat tavanomaisia. Monet nuoret itse pitävät järjestettyä avioliittoa hyväksyttävänä, kunhan heillä on mahdollisuus sanoa mielipiteensä puolisonvalinnasta (esim. sikhit Suomessa¹⁹).

Perinteistä, sukukeskeistä elämää viettävissä perheissä nuorten odotetaan useimmiten ajattelevan elämänvalinnoissaan ensi sijassa suvun ja perheen etua, ja vasta toissijaisesti omia henkilökohtaisia toiveitaan ja mielitekojaan. Suomessa yleisesti vallitseva elämäntapa taas perustuu päinvastaiselle ajattelutavalle, jossa yksilön omat toiveet ja halut ovat keskeisiä ja sovittelu muiden läheisten tarpeiden kanssa toissijaista. Nuoria kannustetaan mediassa toteuttamaan omia unelmiaan ja uskaltamaan haluta.

Jos nuori on kasvanut vanhempiansa sukukeskeisten ajattelutapojen ja suomalaisen koulu- ja ystäväpiirin yksilökeskeisen ajattelutavan ristipaineissa, hänellä voi olla työtä oman identiteettinsä rakentamisessa. Useimmat nuoret haluavat olla vanhempiansa uhrausten arvoisia ja tuottaa heille ylpeyttä

18 Säävälä 2008.

19 Hirvi 2013.

menestymällä ja elämällä vanhempiensa ihanteiden mukaisesti.²⁰ Osa monikulttuurisista nuorista kokee ristiriitoja, etenkin jos vanhemmat eivät ole onnistuneet oppimaan kieltä, integroitumaan suomalaiseen työelämään tai saamaan suomalaisia ystäviä ja verkostoja. Heikkoon sosiaaliseen ja taloudelliseen asemaan jääneet vanhemmat käsittävät helposti suomalaisen elämäntavan uhaksi.²¹ Joillekin nuorille saattaa jäädä kapea liikkumatila rakentaa omaa moninaista identiteettiään, jos he kohtaavat syrjintää, rasismia tai ennakkoluuloja.

Parhaimmillaan erilaisten taustojen ja kulttuuristen vaikutusten kanssa eläminen tekee nuoren elämän antoisaksi sekä tuo hänelle viisautta ja voimavaroja selvitä erilaisissa ristipaineissa. Tärkeää on, ettei nuorta pakotettaisi valitsemaan kahden vaihtoehdon välillä, vaan olisi tilaa omaksua piirteitä useammista identiteeteistä ja rakentaa näistä teemoista oman perhe-elämän ja identiteetin ”kolmas tie”.

Suhtautuminen seksuaali- ja sukupuoliyhteyksiin

Pohjoismainen parisuhteisiin ja sukupuoliyhteyksiin liittyvä ajattelutapa on maailman mittakaavassa varsin erityinen ja muualla jopa oudoksi koettu. Juuri missään muualla maailmassa ei ole niin laajaa yhteiskunnallista suvaitsevaisuutta seksuaalisuuden ja sukupuolisuuden eri muotoja kohtaan kuin Pohjoismaissa, vaikka Suomi tässä suhteessa onkin jonkin verran muita Pohjoismaita rajoittuneempi. Sallivaa lainsäädäntöä toki löytyy myös muualta, esimerkiksi Espanjasta ja joistakin Yhdysvaltojen osavaltioista. Mutta kaiken kaikkiaan Pohjoismaat edustavat erityislaatuisia sukupuoli- ja seksuaaliasenteita.²²

Vapaamielinen suhtautuminen erilaisiin seksuaalisuuden ja sukupuoliyhteyksien ilmenemismuotoihin liittyy samaan liberaaliin ajattelutapaan, johon kuuluvat yleensä myös abortin hyväksyminen, avoliiton ja avioeron hyväksyminen, miesten ja naisten tasa-arvon kannattaminen, myönteinen suhtautuminen maahanmuuttajiin ja monet muut liberaalit arvot. Kun muualta maailmasta Suomeen muuttava kohtaa tšekäläisen lainsäädännön ja arkikäytännöt, tilanne voi haastaa hänen ajattelutapansa. Useimmat tulevat konservatiivisemmän elämäntavan maista, joskin yksilölliset erot arvomaailmoissa

---

20 Peltola 2014.

21 Säävälä 2012.

22 Inglehart & Welzel 2005.

ovat suuria. Osalle muutto voi olla seurausta omasta erilaisesta seksuaali- tai sukupuoli-identiteetistä, jota ei ole pystynyt omassa maassa toteuttamaan.

Suomalainen lainsäädäntö kieltää ihmisten syrjimisen esimerkiksi seksuaalisen suuntautumisen perusteella. Väestöliiton perhetyössä on käynyt ilmi, että joissakin maahanmuuttaja- ja vähemmistöperheissä, kuten osassa valtaväestönkin perheitä, homoseksuaalisuutta ei hyväksytä vaan sitä pidetään syntinä tai sairautena. Muuttajat tarvitsevat valistusta siitä, mikä on suomalainen lainsäädäntö ja mihin se perustuu. Vaikeita tilanteita ovat ne, joissa vanhemmat eivät hyväksy lapsensa seksuaalista suuntautumista tai jossa etninen yhteisö jättää jäsenensä ulkopuolelle tämän seksuaalisen suuntautumisen vuoksi.

Avoliittoon suhtautuminen vaihtelee suuresti eri maahanmuuttajaryhmissä. Venäläistaustaisille avoliitto ei aiheuta suurempia reaktioita, kun taas monelle hindulle tai muslimille koko ajatus on mahdoton. Ylipäätään perinteisissä, maatalousyhteiskunnasta peräisin olevissa perheissä ei seksisuhteita avoliiton ulkopuolella hyväksytä etenkin naisille.

Muutto muuttaa miesten ja naisten parisuhteita. Muuton jälkeen harvalla on enää samanlaista arjen tukiverkostoa ympärillään kuin ennen muuttoa. Puolisoiden roolit perheessä muuttuvat, ja he joutuvat ottamaan hoitaakseen tehtäviä, jotka ehkä on perinteisesti hoitanut joku toinen. Esimerkiksi vaimo voi lähteä ansiotyöhön tai mies tiskata astioita tai käydä kauppa-asioilla. Intialaistaustaisia muuttajia käsittelevässä tutkimuksessa kävi ilmi, että muuton seurauksena sukupuolten työnjako monimuotoistui. Toisaalta parit kokivat, ettei heillä ollut samanlaista tukiverkostoa, johon he olivat lähtömaassaan tottuneet.²³

Isovanhempien rooli perhe-elämässä muuttuu usein radikaalisti muuton jälkeen. Monissa maissa vanhemman sukupolven kanssa on ennen muuttoa voitu elää samassa taloudessa tai olla päivittäin tekemisissä. Muuton jälkeen ydinperhe voi jäädä vaille tukiverkkoja, joihin he ovat tottuneet. Toisaalta isovanhempien sukupolven poissaolo arjesta voidaan kokea myös vapauttavana: on aiempaa enemmän vapautta, mutta myös vastuuta.²⁴ Yhteyttä omiin vanhempiin pidetään kiinteästi niin, että joissakin kaksikulttuurissa liitoissa tästä saattaa tulla jopa parisuhdekiistojen aihe.²⁵ Halu pitää huolta vanhemmasta sukupolvesta on monelle muuttajalle merkittävä motivoiva

23 Säävälä & Martikainen 2015.

24 Säävälä & Martikainen 2015.

25 Sirkkilä 2005.

tekijä, jopa koko muuton syy.²⁶ Muuttaja pystyy ehkä lähettämällään rahalla auttamaan vanhempiaan selviämään arjen menoista, sairaalalaskuista tai vastaavista. Kun vanhempi lähtömaassa sairastuu ja tarvitsee jatkuvaa hoivaa, on tilanne monelle muuttajalle hermoja raastava. Täällä ansaittu raha voi olla välttämätöntä selviytymiselle, mutta toisaalta arkipäivän hoivan tarve voi johtaa harkitsemaan lähtöä takaisin.²⁷

Kaksikulttuuriset liitot

Kaksikulttuurisia avo- ja avioliittoja alkaa löytyä jo useimpien ystäväpiiristä tai sukulaisista. Noin joka kymmenes solmittu avioliitto on nykyisin suomalaisen ja ulkomaalaisen välinen, pääkaupunkiseudulla selvästi useampi.²⁸

Kaksikulttuuriset liitot näyttävät päätyvän eroon yksikulttuurisia liittoja useammin. Kansainväliset tutkimukset ovat analysoineet tätä ilmiötä tilastollisesti tarkemmin ja päätyneet siihen, ettei eronneisuus itse asiassa poikkea niin paljon yksikulttuurisista liitoista kuin pinnallisesti tarkastellen näyttäisi. Osittain suuri eronneisuus liittyy sosio-ekonomiseen asemaan, osin avioitujien tavanomaista nuorempaan ikään. Suomessa tarkempaa tilastollista tutkimusta kaksikulttuuristen liittojen eronneisuudesta ei ole tehty.²⁹

Kun kaksikulttuurisessa liitossa elävä kertoo eroavansa, ystävät ja sukulaiset (ja joskus eroava itsekkin) tulkitsevat ongelmien johtuvan ”kulttuurieroista”. Liittojen mahdolliset ongelmat kumpuavat kuitenkin usein samoista asioista kuin muissakin liitoissa. Kaksikulttuurisessa avioliitossa eläviä koskeneessa kyselytutkimuksessa havaittiin, että näissä liitoissa elävillä parisuhdetyytyväisyys oli jopa jonkin verran parempaa kuin yksikulttuurisissa liitoissa.³⁰ Haasteita voivat tuoda arvoerot, ympäristön suhtautuminen ja tukiverkostojen ohuus sekä ulkomaalaistaustaisen puolison vaikeudet löytää työtä tai sopeutua elämään Suomessa.³¹

Mahdollista parisuhdekriisiä on vaikeaa ratkaista, mikäli puoliset eivät ole nähneet vaivaa tutustuakseen toistensa kulttuuriseen taustaan ja

---

26 Lainiala & Säävälä 2012.

27 Pöllänen 2013.

28 Lainiala & Säävälä 2012.

29 Lainiala & Säävälä 2013.

30 Lainiala & Säävälä 2012.

31 Lainiala & Säävälä 2012; Lainiala & Säävälä 2013.

sieltä kumpuaviin itsestäänselvyksiin ja odotuksiin. Onkin tärkeää, että kaksikulttuurisen liiton solmiva olisi kiinnostunut myös toisen osapuolen kulttuuritaustasta, kielestä ja lähtömaan historiasta. Näin hän pystyy näkemään toisen reaktioiden taakse mahdollisesti kätkeytyvät sanattomat viestit ja ymmärtämään laajemmin vuorovaikutuksessa ilmeneviä tarpeita ja itsestäänselvyksiä. Jokainen on yksilö eikä taustakulttuurinsa edustaja, mutta taustakulttuurin tuntemus voi auttaa ymmärtämään joitakin toisen elämässä ilmeneviä paineita tai ajattelumalleja.

Monikulttuuristumisen luomat palveluntarpeet

Perhe-elämän kulttuurinen monimuotoistuminen heijastuu myös sosiaali- ja terveyspalveluissa, työnvälityksessä ja koulutuksessa. On perheitä, joissa vanhemmat eivät välttämättä kovin hyvin puhu suomea tai ruotsia ja täytyy käyttää tulkkia. Terveystieteiden tai sosiaalipalvelut, työnvälitys, koulujen kasvatustieteiden tai muu kodin ja koulun yhteistyö edellyttävät henkilökunnalta niin sanottua kulttuurien välistä tai ylikulttuurista osaamista.³²

On tärkeää, ettei vähemmistöjen perheitä patologisoida heidän mahdollisen erilaisuutensa vuoksi. Pohjoismaita perinteisemmistä yhteiskunnista tulevien perheissä voi esimerkiksi vanhempien avoin vastustaminen olla mahdotonta. Tämä ei tarkoita, etteikö nuorilla voisi olla vanhemmistaan poikkeavia toimintatapoja tai näkemyksiä asioista; erimielisyyttä ei ole välttämättä sopivaa tuoda avoimesti julki. Lapset voivat suojella perheen yhtenäisyyttä ja kunniallista kuvaa omasta etnisestä tai kansallisesta ryhmästä palveluissa tai koulun edustajien edessä.³³ Henkilökunnan ja palveluntarjoajien täytyisi kyetä selvittämään, miten lasten ja vanhempien välinen vuorovaikutus toimii ja mitkä ovat eri puolten näkemykset. Kulttuurisesti tai kielellisesti erilaisen perheen kanssa toimiminen vaatii ylikulttuurista, dialogista osaamista ja taivonomaista enemmän aikaa.

Osa maahanmuuttajista kokee kielteisiä ja jopa syrjiviä asenteita palveluita hakiessaan. Esimerkiksi 10–20 prosenttia somalialais-, venäläis- ja kurditaustaisista oli kokenut syrjintää Kelassa tai terveyspalveluissa.³⁴ Syrjintäkokemukset vaihtelevat eri etnisissä ryhmissä, heijastellen paljolti niin

32 Hammar-Suutari 2009.

33 Säävälä & Turjanmaa & Alitolppa-Niitamo 2017.

34 Mannila & Castaneda & Jasinskaja-Lahti 2012, 234.

sanottua etnistä hierarkiaa. Suomalaiset suhtautuvat myönteisimmin kulttuurisesti läheisimmistä, korkean elintason maista tuleviin maahanmuuttajiin. Suhtautuminen kehittyvistä maista tuleviin, ulkonäöltään ja kulttuuriltaan suomalaisista erottuviin vähemmistöihin on keskimäärin varauksellisempaa.³⁵

Terveys- ja sosiaalipalveluissa on hyvä tiedostaa myös monivaimoisuuden mahdollisuus. Vaikka Suomen laki sallii vain yksiavioisuuden, käytännössä joillakin islamilaisilla miehillä voi olla useampia vaimoja, joista vain yhden kanssa ollaan muodollisesti naimisissa. Myös suomalaismiehelle tai -naiselle on toki mahdollista pitää useampaa samanaikaista puolisoa tai suhdetta yllä, mutta järjestely saa harvoin puolisoiden tai ympäristön hyväksyntää. Koska islaminuskoiset ovat yleensä varsin tietoisia kielteisestä suhtautumisesta monivaimoisuuteen Suomessa, monivaimoisuuden yleisyydestä on hyvin vaikeaa saada tietoa. Asia pidetään yhteisön omana tietona.

Ennakkoluulot voivat olla tietoisia tai piilotettuja. Avoin vihamielisyys tai rasismi on helppo tunnistaa. Myös hyvää tarkoittava erilaisuuden korostaminen voidaan kokea alentuvana ja piilevän vihamielisenä. Esimerkiksi oletukset perheen tavasta toimia tai naisten heikommasta asemasta voivat loukata, jos kyseessä olevassa perheessä ollaan vapaamielisiä tai pyritään tietoisesti tasa-arvoon.

Kulttuurisesti erilaiseksi koetun perheen kohtaamisessa olisi tärkeää kysyä, kuunnella ja kunnioittaa. Vaikka kulttuuri- tai kansallisuusryhmissä on keskimääräisyyksien tasolla eroja esimerkiksi naisten tai miesten toimintavapaudessa tai lasten mahdollisuuksissa vaikuttaa oman elämänsä tärkeisiin ratkaisuihin, yksittäisen ihmisen tai perheen kohdalla keskimääräisyydet eivät ehkä pidäkään paikkaansa. Monet vähemmistöihin kuuluvien perhe-elämän piirteet liittyvät köyhyyydessä elämiseen tai vanhempien heikkoon koulustaustaan, eivät niinkään kulttuuritaustaan. Jokaisen kohdatun perheen ajattelu- ja toimintatapaa on lähestyttävä yksilöllisesti ja selvitettävä kysymyksin, mitä he ajattelevat asioista.

Monien maahanmuuttajien perheenjäseniä ja läheisiä sukulaisia on jäänyt joko lähtömaahan tai asuu muualla. Osalla tilanne aiheuttaa jatkuvaa stressiä ja huolta. Nykymaailmassa on tyypillistä, että perheiden elämää vietetään yli rajojen, ja silloin kun perheellä on toiveissa asua yhdessä, lupaprosessit voivat kestää vuosia. Maahanmuuttajien perheet ovatkin usein kovan paineen alla. Paineita voivat aiheuttaa ennakkoluulot ja kohtelu muuttomaassa, muualla olevien perheenjäsenten esittämät vaatimukset ja tarpeet sekä oma huoli ja

---

35 Jaakkola 2009, 52.

ikävä. Erityisen vahvasti ero perheestä voi vaikuttaa kansainvälistä suojelua saaviin maahanmuuttajiin, koska heillä on muutenkin mielenterveyden haasteita muita muuttajia yleisemmin. Pakolaistaustaisista arviolta noin joka neljäs kärsii jostakin diagnosoitavissa olevasta mielenterveyden häiriöstä, ja myös fyysisen terveyden ongelmat ovat yleisiä.³⁶

Viime vuosina erityisesti kansainvälistä suojelua saavien maahanmuuttajien mahdollisuuksia hakea ydinperheen yhdistämistä on vaikeutettu.³⁷ Jo pitkään muilta kuin kansainvälisen suojelun vuoksi maahan tulleilta on edellytetty huomattavia tuloja, jotta perheenjäseniä on voinut saada maahan. Vuonna 2015 toimeentuloedellytys ulotettiin myös kansainvälistä suojelua saaviin, lukuun ottamatta kolmen kuukauden ajanjaksoa, jolloin pakolaisaseman saaneen henkilön perheenjäsenet voivat hakea oleskelulupaa.

Lopuksi

Kulttuurisen monimuotoistumisen ymmärtämisessä on tärkeintä tarkastella omaksi koettua kulttuurista tapaa elää perhesuhteita. Muiden oudoksuttavilta tuntuvat tavat eivät välttämättä ole mitenkään eksoottisia maailman mittakaavassa, vaan juuri meikäläinen vallitseva ajattelutapa voi olla se eksoottinen. Vasta silloin kun ymmärrämme oman erityisyytemme, pystymme tekemään sen ymmärrettäväksi toisille.

Kun toiset asettuvat elämään Suomeen, heidän tulee huomioida täkäläiset tavat ja sopeutua täkäläiseen lainsäädäntöön. On kuitenkin hyödytöntä ja tutkimusten mukaan hyvinvoinnin näkökulmasta myös haitallista edellyttää, että maahan muuttaneet muuttuisivat mahdollisimman samankaltaisiksi kuin täkäläiset. Hyvään kotoutumiseen kuuluu, että muuttanut pystyy säilyttämään arvokkaan suhteen omaan taustaansa ja identiteettiinsä, vaikka rakentaakin vahvoja siteitä uuteen yhteiskuntaan.³⁸ Vanhat vähemmistöt, kuten romanit, ovat eläneet enemmistön kanssa vuorovaikutuksessa jo vuosisatoja. Silti he kohtaavat edelleen ennakkoluuloja ja syrjintää. Pelkästään aika ja kielitaidon kehittyminen eivät pelasta uusia tulijoita syrjäytymisen uhalta. Avainasemassa on yhdenvertaisten mahdollisuuksien varmistaminen ja syrjinnän torjuminen, tarvittaessa myönteisen erityiskohtelun avulla.

---

36 Kerkkänen & Säävälä 2015.

37 Fingerroos & Tapaninen & Tiilikainen 2016.

38 Berry 1997.

Monikulttuurisuudessa poliittisena näkökulmana huomioidaan arjen tosiasiassa moninaisuus, josta voi olla myös myönteisiä seurauksia yhteiskunnalle. Moninaistuva perhe-elämä tuottaa väistämättä myös poliittisesti ristiriitaisia ja vaikeasti ratkaistavia kysymyksiä: Rikkovatko jotkin perhekäytännöt toisten yksilöiden oikeuksia? Vai ovatko ne enemmistön näkökulmasta vääriä vain koska ovat erilaisia? Onko moniarvoiselle perhe-elämälle Suomessa tilaa?

Suomalainen lainsäädäntö lähtee siitä, että nainen ja mies ovat tasa-arvoisia lain edessä. Kummallakin on lähes samat oikeudet ja velvollisuudet (asevelvollisuutta lukuun ottamatta). Käytännössä tasa-arvon toteutumiseen on vielä matkaa. Lasta tulee kuunnella häntä koskevissa ratkaisuisissa lapsen ikätason mahdollistamissa rajoissa. Lapsi voidaan ottaa yhteiskunnan huostaan, jos vanhempien nähdään estävän lapsen edun toteuttamisen. Ydinperhettä pidetään usein itsestään selvästi lapselle parhaana kasvuympäristönä. Kaikki nämä kysymykset ovat hyvinkin eri tavalla ajateltuja monessa kulttuuriympäristössä.

Perheiden monikulttuuristumisen seurauksena ajoittaiset yhteentörmäykset erilaisten ajattelutapojen välillä ovat lähes väistämättömiä. Tärkeää on taata toista osapuolta kuunteleva vuoropuhelu, jotta päästään tarkastelemaan ja neuvottelemaan erilaisista perhe-elämään liittyvistä arvoista ja käytännöistä. Jos jotakin toisten harjoittamaa tapaa pidetään vahingollisena tai epäoikeudenmukaisena, muutos on mahdollinen vain arvostavan vuoropuhelun, ei enemmistön harjoittaman leimaavan syyttelyn, avulla. Muuten vähemmistöt vetäytyvät kuoreensa ja välttävät omien tapojensa paljastamista uhkaavaksi koetulle enemmistölle.

Lähteet ja kirjallisuus

Berry, John W.

1997 Immigration, Acculturation, and Adaptation. – Applied Psychology. An International Review 46(1), 5–68.

Fingerroos, Outi & Tapaninen, Anna-Maria & Tiilikainen, Marja (toim.)

2016 Perheenyhdistäminen. Kuka saa perheen Suomeen, kuka ei ja miksi? Tampere: Vastapaino.

Hammar-Suutari, Sari

2009 Asiakkaana erilaisuus. Kulttuurien välisen viranomaistoiminnan etnografia. Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja 147. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Helminen Marja-Liisa

2013 Ulkomaalaistaustaiset äidiksi nuorempana. Tilastokeskus. http://www.stat.fi/tup/vl2010/art_2013-06-04_001.html (viitattu 20.4.2017).

Helminen, Marja-Liisa & Pietiläinen, Marjut

2014 Maahanmuutto moninaistaa lasten perheitä. Hyvinvointikatsaus 1/2014. Tilastokeskus. http://www.stat.fi/artikkelit/2014/art_2014-02-26_002.html?s=1 (viitattu 2.5.2017).

Hirvi, Laura

2013 Identities in Practice. A Trans-Atlantic Ethnography of Sikh Immigrants in Finland and in California. Helsinki: SKS.

Inglehart, Roland & Welzel, Christopher

2005 Modernization, Cultural Change, and Democracy. The Human Development Sequence. Cambridge: Cambridge University Press.

Jaakkola, Magdalena

2009 Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta. Asennemuutokset 1987–2007. Helsingin kaupungin tietokeskus 1/2009. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Kerkkänen, Heikki & Säävälä, Minna

2015 Maahanmuuttajien psyykkistä hyvinvointia ja mielenterveyttä edistävät tekijät ja palvelut. Systemaattinen tutkimuskatsaus. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 40. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Lainiala, Lassi & Säävälä, Minna

2012 Rakkautta, rikkautta ja ristiriitoja. Suomalaisten solmimat kaksikulttuuriset avioliitot. Perhebarometri 2012. Helsinki: Väestöliitto.

2013 Intercultural Marriages and Consideration of Divorce in Finland. Do Value Differences Matter? Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksen työpäpaperi 4. <http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/6e89f1f7ecd2ac4ff62a5ed96147dc96/1493737825/application/pdf/2861591/WP4Lainiala%26Saavala.pdf> (viitattu 2.5.2017).

- Lappalainen, Eevi & Mäkelä, Miia & Tuominen, Jukka
2013 Ulkomaalaistaustaisia perheitä yhä enemmän. Tilastokeskus.
http://www.stat.fi/tup/vl2010/art_2013-09-17_001.html (viitattu 21.4.2017).
- Mannila, Simo & Castaneda, Anu E. & Jasinskaja-Lahti, Inga
2012 Väki-valta- ja syrjintäkokemukset. – Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi. Tutkimus venäläis-, somalialais- ja kurditaustaisista Suomessa. Toim. Anu E. Castaneda, Shadia Rask, Päivikki Koponen, Mulki Mölsä & Seppo Koskinen. THL Raportti 61/2012, 229–243.
- Nieminen, Tarja & Sutela, Hanna & Hannula, Ulla
2015 Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014. Helsinki: Tilastokeskus.
- Pellander, Saara
2016 Gatekeepers of the Family. Regulating Family Migration to Finland. Publications of the Faculty of Social Sciences 20. Helsinki: Helsingin yliopisto. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/162719/gatekeep.pdf?sequence=1> (viitattu 22.5.2017).
- Peltola, Marja
2014 Kunnollisia perheitä. Maahanmuutto, sukupolvet ja yhteiskunnallinen asema. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 147. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Pöllänen, Pirjo
2013 Hoivan rajat. Venäläiset maahanmuuttajanaiset ja yllirajainen perhehoiva. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 57/2013. Helsinki: Väestöliitto.
- Saukkonen, Pasi
2013 Poliitiikka monikulttuurisessa yhteiskunnassa. 2. korj. p. Cuporen verkkojulkaisuja 17. http://www.cupore.fi/images/tiedostot/saukkonen_2013_politiikka_monikult_yhteiskunnassa.pdf.pdf (viitattu 2.5.2017).

Sirkkilä, Hannu

2005 Elättäjyystä vai erotiikkaa. Miten suomalaiset miehet legitimoivat parisuhteensa thaimaalaisen kanssa? *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research* 268. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Suomen virallinen tilasto (SVT)

Perheet [verkkójulkaisu]. ISSN=1798-3215. Vuosikatsaus 2015, 2. Perheistä neljä prosenttia kokonaan vieraskielisiä. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 1.5.2017].

Saantitapa: http://www.stat.fi/til/perh/2015/02/perh_2015_02_2016-11-25_kat_002_fi.html

Väestörakenne [verkkójulkaisu]. ISSN=1797-5379. 2016. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 25.4.2017]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/vaerak/2016/vaerak_2016_2017-03-29_tie_001_fi.html

Säävälä, Minna

2008 Islam Kosovosta Suomeen muuttaneiden naisten elämässä. – Islam Suomessa. Muslimit arjessa, mediassa ja yhteiskunnassa. Toim. Tuomas Martikainen, Tuula Sakaranaho & Marko Juntunen. Helsinki: SKS. 111–131.

2012 The Burden of Difference? School Welfare Personnel's and Parents' Views on Wellbeing of Migrant Children in Finland. *Finnish Yearbook of Population Research* 2012, 31–50.

Säävälä, Minna & Martikainen, Tuomas

2015 Indian Wives and Husbands on the Move. *Conjugal Relations Experienced by Women Living in Finland*. – *Siirtolaisuus-Migration* 4/2015, 11–18.

Säävälä, Minna & Turjanmaa, Elina & Alitolppa-Niitamo, Anne

2017 Migrant Home-School Information Flows in Finnish Comprehensive Schools. – *International Journal of Migration, Health and Social Care* 13(1), 39–52.

Vähemmistöoikeuksien ryhmän Suomen jaosto

2012 Vähemmistöoikeuksien ryhmän Suomen jaosto. Suomen kansalliset vähemmistöt. Kulttuurien ja kielten rikkautta. <https://www.rauhanpuolustajat.org/tiedostot/vahemmistot.pdf> (viitattu 3.5.2017).